

RIMASZOMBAT–PÁRIZS–PÁPA

A. Tóth Sándor rajzai elé

A szülői ház kötelez. A Tóth Sándor mint a szobrász Ferenczy István távoli és az építész Schulek Frigyes közelebbi rokona már otthon, Rimaszombaton is képző-, ipar- és építőművészetnek elkötelezett légkörben nevelkedett: abba az Egyesült Protestáns Főgimnáziumba járt, amelynek épületét édesapja tervezte, édesanyja pedig művészeti órákat adott a város ifjainak. A Tóth Sándor érettségi után átszökött Magyarországra és beiratkozott a Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolára, ahol Glatz Oszkár és Rudnay Gyula tanítványa lett. A főiskola elvégzése után házitanítóskodott, majd bejárta Nyugat-Európát, egy évet töltött Nagy-Britanniában. Hazaútján megállt Párizsban néhány napra – ebből csaknem hároméves tartózkodás lett. Itt bontakozott ki az az expresszionista stílus, amelynek komoly hasznát vette, amikor Blattner Gézával, Kolozsváry Zsigmonddal, Fried Tivadarral és másokkal együtt működtette és színpadra álmódta az *Arc-en-ciel* (Szi-várvány) bábszínházat, amelynek merészen újító előadásait már 1929-ben elismeréssel fogadta az UNIMA (a bábművészek nemzetközi szövetsége) II. kongresszusa. 1937-ben a társulat *Az ember tragédiáját* mutatta be a párizsi világkiállításon, kirobbanó sikerrel. Erős vonásokkal rajzolt, végtelenségig leegyszerűsített figurái, fanyar-groteszk bábjai új formanyelvet jeleztek a magyar bábjátékban.

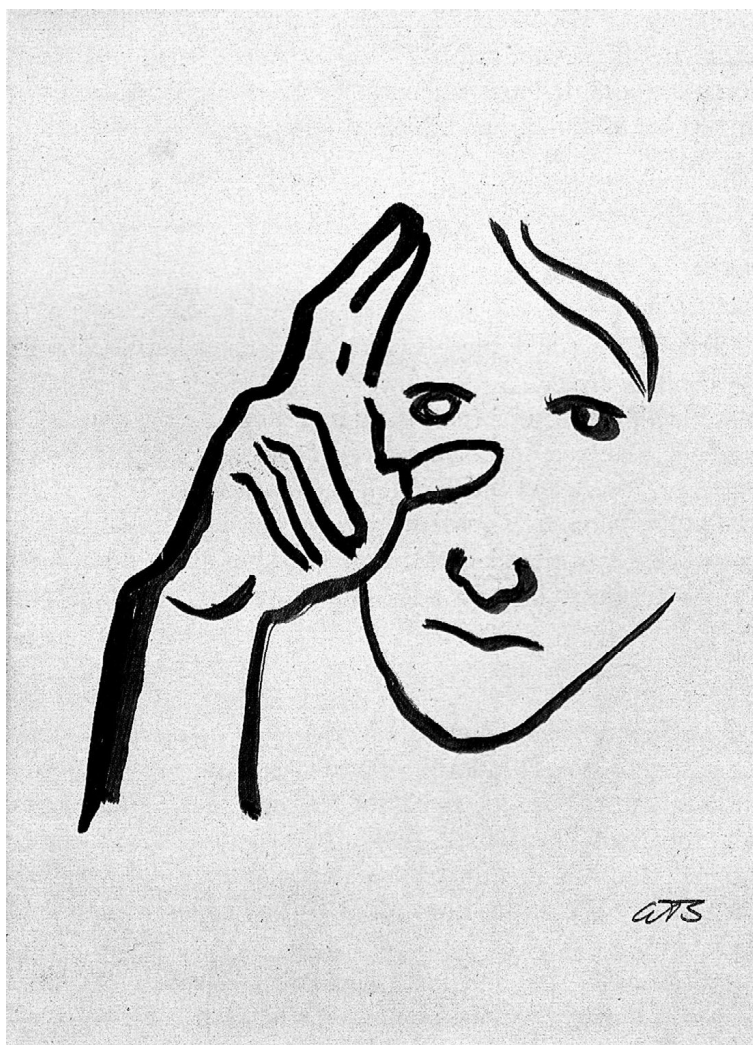
A korszakról készült képek bolondozó, vidám társaságot mutatnak, akik a boulogne-i erdő tisztásán vagy a szűkös színházteremben bohóckodnak és vidám grimaszokat vágnak a felvevőgép lencséjébe. Köztük van néha André Kertész – ha épp nem ő áll a masina mögött – vagy felesége, Klein Róza, aki Rogi André néven futott be mostanság újrafelfedezett karriert a francia fotográfiában. A Tóth Sándor 1931-ben hazatért, és Pápán, a református gimnáziumban kapott állást, s haláláig itt tanított – még ha az iskolát időközben el is vették az egyháztól. Kapcsolatban maradt párizsi barátáival, részt vett a nemzetközi bábéletben, egyik megteremtője lett a honi cserkészbábozásnak, úgy is, mint a gimnázium cserkészcsapatának parancsnoka. A már harmincéves kora előtt „Sanyi bának” nevezett művészt hamarosan elkezdtek érdekelni a népieket is feszítő problémák: a parasztság szociális helyzete, az egyke és a tragikus birtokviszonyok. Ő tervezett a borítót például a Kovács Imre, Benda Kálmán és mások részvételével megszületett *Elsüllyedt falu a Dunántúlon* című könyvnek, amely Teleki Pál hathatós mentorálásának köszönhetően újólág az ormánsági magyarság helyzetére hívta fel a figyelmet.

Városa ugyan megbecsülte, több tárlat is született képeiből, munkásságának kései szemlélője mégsem tud szabadulni a tudattól, hogy más sors várt volna rá, ha nem vidéki középiskolai tanárként kénytelen élni, hanem Budapesten használják tehetségét. A Türr István, majd a Petőfi Gimnázium tanára lett, s a hatvanas évektől újrainduló külföld-járásai során – jobbára a maga költségén – visszailleszkedett a nemzetközi bábéletbe. A szikár művész állandó szereplője lett az UNIMA kongresszusainak, és hajdani

barátaival, Blattner Gézával vagy André Kertésszel is újra tudta szöni kapcsolatait. 1980. október 2-án halt meg Zalaegerszegen.

Élete annak az európai magyarságnak a példázata, amely a húszas–harmincas évek legmodernebb áramlataiból töltekezve, saját művészetében maradandót alkotva lehetett volna jelen az európai szellemi életben, ha a két háború közötti Magyarország áporodottsága, majd a háború és az államszocializmus évei el nem szigetelik hosszú időre az inspiráció forrásától.

Pápa városa megbecsüli az egykori ábrázológeometria-tanárt. A. Tóth Sándor újra-nyitott életmű-kiállítása – némi budapesti, XII. kerületi kitérőt követően – március 15. óta a várkastélyban látható, a Fő tér 1. alatt, keddtől szombatig 9 és 12 illetve 14 és 17 óra között, vasárnap délután pedig 14 és 17 óra között.

Önarckép kézzel (Párizs, 1929)